

УДК 338.5:658

JEL G32, H25, M21

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6112-8265>

DOI <https://doi.org/10.17721/tppe.2024.49.15>

Северина І.В., к. е. н., доцент
КНУ імені Тараса Шевченка

Стріжко І.С., студ. екон. факультету
КНУ імені Тараса Шевченка
iryna.yevsieieva@knu.ua
igorstrizko@gmail.com

ЗНАЧЕННЯ КРЕДИТНОГО РЕЙТИНГУ КОМПАНІЇ ДЛЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ У СФЕРІ ВНУТРІШНЬОКОРПОРАТИВНОГО ФІНАНСУВАННЯ

У статті розглядається проблема внутрішньокорпоративного кредитування в умовах діяльності транснаціональних корпорацій, зокрема, питання надання фінансових послуг між пов'язаними підприємствами. Визначено сутність кредитного рейтингу та його вплив на внутрішньокорпоративне фінансування. Проаналізовано особливості надання консалтингових послуг з трансферного ціноутворення у сфері фінансових операцій. Зазначено, що використання складних фінансових інструментів у внутрішньокорпоративному кредитуванні може призвести до неоднозначного трактування податкових зобов'язань, що створює додаткові ризики для підприємств. Обґрунтовано важливість трансферного ціноутворення задля відображення реальної вартості товарів і послуг та уникнення ризику зменшення податкової бази. Окрему увагу приділено необхідності консалтингової підтримки з трансферного ціноутворення, що є актуальним для зниження податкових ризиків. Вивчено вплив кредитного рейтингу компанії на вартість кредиту та важливість приведення внутрішньогрупових операцій у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема з використанням принципу "витягнутої руки" для визначення обсягу оподаткованого прибутку платника податку, який бере участь у контрольованій операції. Акцентовано увагу на кроки України щодо імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведення прибутку з-під оподаткування. Проведений аналіз дав змогу виокремити ключові заходи, що були імplementовані Україною з метою запровадження міжнародних стандартів податкового контролю для всіх учасників. Проаналізовано заходи, які були здійснені в рамках плану BEPS, а саме: вдосконалення обмеження витрат за фінансовими операціями, запобігання наданню пільг за конвенціями за невідповідних обставин, поліпшення правил оподаткування постійних представництв, покращення контролю за трансфертним ціноутворенням, запровадження звітності в розрізі країн, підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів, запобігання зловживанню угодами про уникнення подвійного оподаткування та удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням.

Ключові слова: кредитний ризик, внутрішньокорпоративне кредитування, трансфертне ціноутворення, принцип "витягнутої руки", фінансові інструменти, податкові реформи.

Постановка проблеми. В сучасних умовах транснаціональні корпорації мають достатньо ресурсів не лише для ведення своєї основної діяльності та організації сталої роботи окремих компаній групи, а й можуть вдаватися до надання специфічних фінансових послуг між пов'язаними суб'єктами господарювання. Одним з видів такої діяльності є внутрішньокорпоративне кредитування. Складність полягає у тому, що використання складних фінансових інструментів у внутрішньокорпоративному кредитуванні може призводити до неоднозначного трактування податкових зобов'язань, що, у свою чергу, створює ризики для компаній. У таких умовах актуальним постає питання отримання якісної, своєчасної та кваліфікованої консалтингової підтримки з трансферного ціноутворення (ТЦ).

Аналіз останніх публікацій. Питанням надання консалтингових послуг та здійснення діяльності у сфері трансфертного ціноутворення присвячений ряд наукових робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників [1–4]. Автори розкривають особливості застосування положень трансфертного ціноутворення (ТЦ) в Україні та світі, висвітлюють вимоги міжнародних організацій та національного законодавства для запобігання розмиванню бази оподаткування та переміщенню прибутків.

Невирішені частини проблеми. В той же час, виникає необхідність дослідження кредитного рейтингу, як ключового показника для встановлення відповідності здійснюваних операцій ринковому рівню в процесі проведення податкового консалтингу.

Метою статті є аналіз процедури дослідження складних фінансових операцій, що є контрольованими з точки зору трансфертного ціноутворення, інструментів та показників, необхідних для визначення відповідності таких операцій чинному законодавству і ринковим умовам, а також обґрунтування сили впливу кредитного рейтингу позичальника на вартість кредиту.

Методика дослідження ґрунтується на застосуванні як загальнонаукових, так і специфічних методів. Методи системного аналізу використовувалися для розкриття понятійного апарату та консолідації інформації щодо підходів оподаткування фінансових інструментів, методи економіко-статистичного аналізу (порівняльний аналіз, графічний та табличний методи) – для візуалізації результатів дослідження та зіставлення показників.

Результати дослідження. Сфера консалтингу є важливою складовою ведення міжнародного бізнесу. В динамічних умовах господарювання керівники та власники компаній стикаються з безліччю проблем і викликів на шляху розвитку. Саме в таких випадках може знадобитися порада спеціаліста щодо конкретних питань функціонування компанії та розробки плану її подальшого зростання. Тому консалтингові компанії відіграють ключову роль, надаючи клієнтам необхідну професійну підтримку з управління командами, організаційною та операційною структурами, податковими зобов'язаннями, стратегічним вектором розвитку суб'єкта господарювання.

В даній статті розглянемо саме аспекти податкового консультування, адже зовнішні спеціалісти надають широкий спектр таких послуг. Вони допомагають готувати та подавати податкові декларації, розробляють стратегії для мінімізації податків, забезпечують дотримання податкового законодавства і представляють інтереси клієнтів під час податкових перевірок. Консалтингові компанії також надають спеціалізовані консультації щодо унікальних податкових ситуацій, таких як міжнародне оподаткування,

злиття та поглинання та допомагають неприбутковим організаціям підтримувати податковий статус [5].

Згідно з думкою Смірної О.М., викладеної у роботі "Податкове консультування: зміст і стан розвитку", податковий консалтинг визначається як діяльність, спрямована на надання професійних послуг з податкових питань. Це включає в себе консультації щодо податкового планування, оптимізації податкових зобов'язань, підготовки податкових декларацій та звітності, представництво інтересів клієнтів перед податковими органами, а також аналіз податкових ризиків і розробку стратегій їх мінімізації. Податковий консалтинг сприяє забезпеченню відповідності законодавству та підвищенню фінансової ефективності організацій [3].

Отже, треба акцентувати увагу на тому, що податковий консалтинг характеризується необхідністю залучення зовнішніх фахівців з вирішення питань і викликів, які виникають в процесі діяльності суб'єктів господарювання, і пов'язані з дотриманням податкового законодавства країни реєстрації компанії, а також підготовки необхідної документації для податкових органів держави.

Податковий консалтинг об'єднує в собі ряд напрямків та послуг, одним з яких виступає консультування з питань трансфертного ціноутворення (більш вузький та спеціалізований напрямок податкового консалтингу, який входить в перелік послуг більшості консалтингових агентств і користується попитом серед представників великого бізнесу).

Трансфертне ціноутворення в Україні (ТЦУ) – це складний та важливий аспект визначення трансфертної ціни у сфері міжнародного бізнесу, який впливає на прибутковість компаній, податкові обов'язки та операційну стратегію управління [6]. Необхідність визначення трансфертної ціни з'являється у випадку ведення торговельних відносин з пов'язаними компаніями-нерезидентами (тобто такими, що належать одному власнику чи контролюються спільною материнською компанією), компаніями, що сплачують суттєво менший податок відповідно до законодавства своєї країни реєстрації, або комісіонерами. В разі здійснення таких операцій виникає потреба встановлення ринкових та незалежних цін на реалізовані або придбані товари та послуги, щоб уникнути ризику зменшення податкової бази та зниження розміру податку на прибуток.

Основна мета ТЦУ – це встановлення цін, які б сформувалися на ринку під час здійснення операцій між незалежними сторонами в аналогічних умовах. За допомогою інструментів, ТЦУ компанії повинні встановлювати справедливі ринкові ціни і відобразити реальну вартість товарів та послуг. Розрахунок трансфертних цін і дотримання визначених цінових коридорів допомагає уникнути небажаних податкових ризиків.

Трансфертне ціноутворення є ключовим аспектом для багатьох міжнародних компаній, особливо для тих, які мають філії чи дочірні підприємства в різних країнах. Це може бути складним завданням через різницю в податкових ставках, законодавстві та економічних умовах ведення господарської діяльності. Некоректне ціноутворення може призвести до конфліктів з податковими органами, порушення законодавчих вимог та подвійного оподаткування [6].

Бізнеси повинні мати чітку стратегію щодо трансфертного ціноутворення, включаючи внутрішні процедури та контроль, щоб уникнути негативних наслідків. Для цього можуть

бути залучені професійні консультанти з досвідом у цій області, які допоможуть розробити оптимальну стратегію для кожного конкретного випадку.

У сучасному глобальному бізнес-середовищі, де компанії провадять свої операції по всьому світу та часто мають бізнес-зв'язки з компаніями в різних країнах, виникає необхідність відповідного регулювання цін на товари, послуги та інтелектуальну власність. У цьому контексті методологія ТЦУ стає ключовим інструментом управління фінансами та податковими ризиками [6].

В багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, сформувалася практика трансфертного ціноутворення задля забезпечення повної та справедливої сплати податку на прибуток міжнародними групами компаній у кожній країні їх функціонування, а також уникнення при цьому підстав для подвійного оподаткування та невизначеностей, які можуть перешкоджати прямим іноземним інвестиціям та розвитку зовнішньої торгівлі [7].

В Україні трансфертне ціноутворення регулюється положеннями Податкового кодексу України (описаними зокрема в 39 статті ПКУ), рядом нормативно-правових актів та Постановами Кабінету Міністрів України [8]. Саме ці документи визначають ключові терміни, інструменти і методи здійснення трансфертного ціноутворення, регулюють порядок подання податкових звітів компаніями та внесення коригувань щодо проведених господарських операцій. Одним із першочергових складових ТЦУ є визначення так званих контрольованих та неконтрольованих операцій.

Контрольовані операції – це такі господарські операції компанії, що залучають пов'язаних осіб – нерезидентів; господарські операції з продажу або придбання товарів і послуг через комісіонерів-нерезидентів; господарські операції, однією із сторін яких є нерезидент, зареєстрований у «низькоподатковій» державі (відповідно до переліку держав (територій), затвердженого Кабінетом Міністрів України); господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, які не сплачують податок на прибуток, у тому числі з доходів, отриманих за межами держави реєстрації (відповідно до переліку організаційно-правових форм нерезидентів, які не сплачують податок на прибуток, в розрізі країн); постійні представництва нерезидентів. Приналежність контрагента до однієї з вищезазначених категорій називається суб'єктною ознакою визначення операції контрольованою. Разом з тим, одночасно, повинні виконуватися ще дві умови (так званий, фінансовий критерій): річний дохід підприємства перевищує 150 млн. грн. та загальний обсяг операцій з окремим контрагентом перевищує 10 млн. грн. При виконанні суб'єктного і фінансового критеріїв операції визнаються контрольованими і підлягають аналізу з точки зору ТЦУ [9].

Неконтрольованими операціями, але такими, на які розповсюджується правило трансфертного ціноутворення, є операції з придбання та продажу товарів (послуг), обсяг яких не перевищує 10 млн. грн, але при цьому здійснені з нерезидентами, зареєстрованими у «низькоподатковій» державі, або з нерезидентами, які не сплачують податок на прибуток, у тому числі з доходів, отриманих за межами держави реєстрації [10].

Звичайно ж, держава приділяє пильну увагу дослідженню контрольованих операцій, оскільки потенційно можливими є втрати надходження до бюджету від таких операцій. З огляду на комплексність і складність сучасних торговельних операцій та відносин між компаніями, державі необхідно втручатись в процес оподаткування та вимагати встановлення справедливої вартості товарів та послуг. В цих умовах важливим

інструментом для держави є принцип «витагнутої руки» – міжнародний стандарт, який використовується для визначення обсягу оподаткованого прибутку платника податку, який бере участь у контрольованій операції [11].

Даний принцип (arm's length principle) – це міжнародний стандарт, який використовується для визначення справедливої вартості контрольованих операцій між пов'язаними особами. Принцип передбачає, що ціна контрольованих операцій повинна відповідати тій, яка була б встановлена між незалежними особами в аналогічних умовах. Успішне застосування принципу витагнутої руки вимагає від платників податків проведення ретельного аналізу всіх аспектів контрольованих операцій [12].

Використання принципу «витагнутої руки» детально описане в статті 39 ПКУ, а також ряді законодавчих актів, які в свою чергу ґрунтуються на настановах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо трансфертного ціноутворення та імплементації плану BEPS.

“Base erosion and Profit Shifting” (BEPS) – це міжнародний проєкт ОЕСР та країн G20 з розробки заходів протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування. Впровадження Плану дій BEPS обумовлене потребою розробити багатосторонній єдиний механізм боротьби з агресивним податковим плануванням, спрямованим на штучне зменшення бази оподаткування та переміщення оподаткованого прибутку до низькоподаткових юрисдикцій [13].

На шляху до імплементації плану протидії BEPS, Міністерство фінансів України та Нацбанк ще в жовтні 2018 року оприлюднили законопроєкт «Про внесення змін до Податкового кодексу України з метою імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування» [14]. Законопроєкт розроблений з метою запровадження міжнародних стандартів податкового контролю для всіх учасників міжнародної торгівлі та імплементація норм, передбачених Планом дій BEPS, зокрема дотримання мінімального пакету з 4 обов'язкових кроків. Це стало початком запровадження ТЦ в Україні.

З 2021 року Україна зобов'язалася виконувати 9 кроків з плану BEPS, дія яких регламентується Законом України № 466-IX від 16.01.2020 [15]. Ці кроки включають вдосконалення обмеження витрат за фінансовими операціями, запобігання наданню пільг за конвенціями за невідповідних обставин, поліпшення правил оподаткування постійних представництв, покращення контролю за трансфертним ціноутворенням, запровадження звітності в розрізі країн та підвищення ефективності механізмів врегулювання спорів [16].

Станом на 2023 р. було досягнуто значного прогресу, хоча деякі аспекти все ще потребують завершення. Ключові кроки, які вже були реалізовані, включають:

- запроваджено правила щодо контрольованих іноземних компаній (KIK). Резидентів зобов'язано декларувати свою участь в іноземних компаніях, що значно підвищило прозорість міжнародного бізнесу.
- обмежено витрати на фінансові операції з пов'язаними особами та запроваджено правила звітності в розрізі країн для міжнародних груп компаній (входить до мінімального стандарту). Цей захід запобігає штучному виведенню прибутку в низькоподаткові юрисдикції.
- здійснюється запобігання зловживанню угодами про уникнення подвійного оподаткування та удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням [17].

Щодо частково завершених або запланованих кроків, Україна продовжує вдосконалювати своє законодавство, зокрема щодо автоматичного обміну податковою інформацією з іншими країнами. Новий етап імплементації, Дорожня карта на період 2023-2025 років, має на меті подальше вдосконалення системи податкового контролю та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів [18].

У 2024 році Міністерство фінансів України повідомило, що Багатостороння угода компетентних органів про автоматичний обмін звітами у розрізі країн (Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of Country-by-Country Reports – Багатостороння угода CbC) набрала чинності в липні 2024 року. Цей рік буде першим звітним періодом, за який Україна здійснить обмін звітами в розрізі країн [19].

Найбільш поширена практика подання таких звітів та здійснення контролю з ТЦ розповсюджена серед транснаціональних корпорацій (ТНК) та їх структурних підрозділів. За умовами угоди, податкові органи країн-учасниць автоматично обмінюються даними про діяльність ТНК у розрізі кожної країни. Це забезпечує ефективне співробітництво між податковими органами для боротьби з ухиленням від сплати податків на глобальному рівні. ТНК характеризуються складною структурою юридичних осіб у різних країнах, які прямо чи опосередковано контролюються з єдиного центру. Як такі, вони взаємопов'язані між собою і можуть встановлювати сприятливі умови для операцій всередині корпорації. Таким чином, відбувається перерозподіл доходів окремих юридичних осіб всередині транснаціональних корпорацій, що може бути пов'язано з відмінностями в податкових режимах для окремих видів доходів, особливостями організаційно-правових форм організацій, положеннями двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування та податкових систем різних країн. Хоча трансфертне ціноутворення не впливає на загальний прибуток транснаціональних компаній, воно безпосередньо визначає перерозподіл прибутку окремих юридичних осіб всередині групи [4].

Одним із важливих аспектів з точки зору перерозподілу прибутку всередині групи та забезпечення платоспроможності окремих компаній є використання такого фінансового інструменту, як кредитування, зокрема внутрішньогрупового.

Внутрішньогрупові позики – це звичайна фінансова стратегія, яка використовується транснаціональними корпораціями для управління ліквідністю та оптимізації розподілу капіталу між різними суб'єктами всередині групи. Ці внутрішні механізми фінансування можуть запропонувати значні переваги, такі як зниження вартості запозичень і підвищення операційної гнучкості. Однак вони також мають складні податкові наслідки, які потребують ретельного розгляду [20].

Аналіз фінансово-кредитних операцій у порівнянні з більш звичними торговельними операціями експорту або імпорту має ряд особливостей. На рис. 1 представлено узагальнені рекомендації до проведення аналізу комерційних відносин між сторонами таких операцій та визначенням економічно значущих умов.

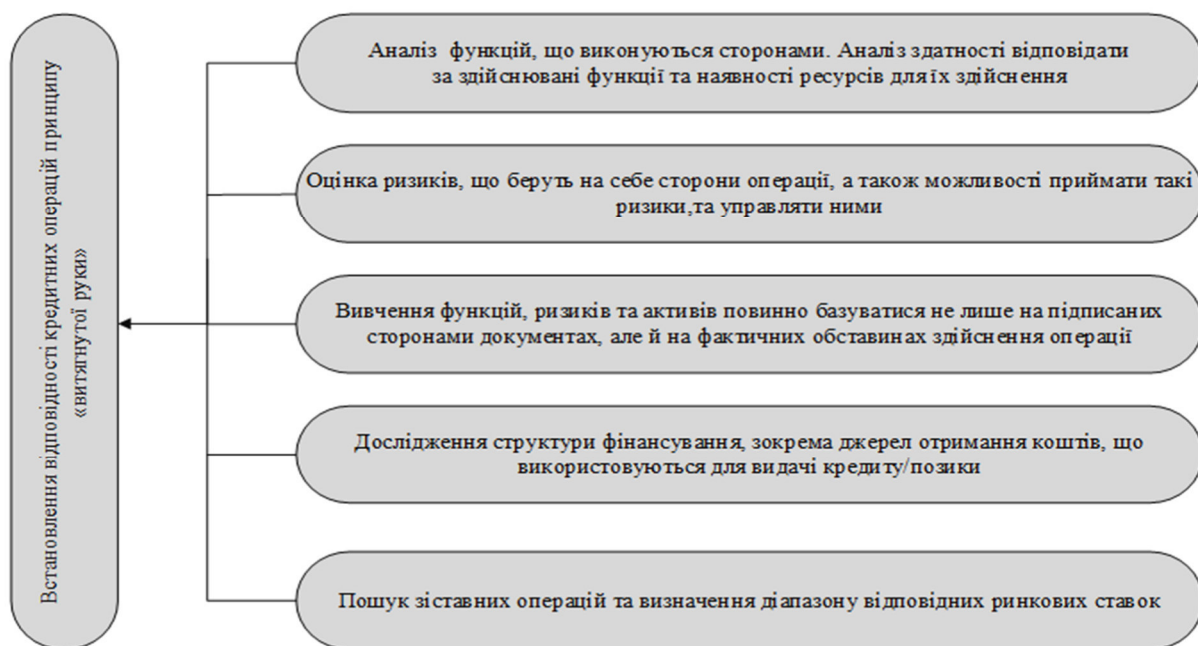

Рис. 1. Основні складові визначення економічно значущих умов для дослідження фінансових операцій

Джерело: складено авторами на основі [21].

В першу чергу, при дослідженні фінансових операцій внутрішньогрупової позики аналізуються функції, які здійснює одна та інша сторона операції. Важливим є підтвердження того факту, що позикодавець володіє необхідними ресурсами та активами для здійснення відповідної функції. В той же час, отримувач позики повинен обґрунтувати економічну вигоду, яка буде досягнута в результаті здійснення контрольованої операції у порівнянні з неконтрольованими операціями, тобто реально доступними альтернативними варіантами залучення коштів від непов'язаної особи.

Після аналізу функцій, за аналогічним принципом проводиться аналіз ризиків, які беруть на себе сторони в ході операції. Надання такої інформації потрібне з огляду на те, що практично в кожній сфері діяльності виплачується винагорода за виконання стандартних та рутинних функцій. Таким чином, якщо один із учасників угоди виконує рутинні функції, винагороду за які легко виміряти, ціноутворення в операції будується таким чином, щоб забезпечити такій стороні угоди справедливий рівень винагороди, віддаючи весь залишковий прибуток (збиток) компанії, яка володіє та управляє об'єктами інтелектуальної власності та несе більшість підприємницьких ризиків в операції.

Під час дослідження варто розглядати не лише договори та контракти, в рамках яких здійснювалися операції, а що важливіше, аналізувати фактичні умови проведення угоди. Оскільки фактичні обставини не завжди співпадають з описаними в документах, виникає необхідність порівняння інформації з усіх наявних джерел з наданням пріоритету доказам фактичних умов.

Також, слід звернути увагу на джерело походження активів, які кредитодавець надає в позику, адже це дозволить більш точно визначити справедливую вартість послуги і відсоткову ставку, яку одержувач має сплатити.

Результатом такого дослідження стає побудова правильної стратегії для пошуку зіставних операцій. На цьому кроці вирішується, які угоди та умови кредитування можна вважати аналогічними до аналізованих, а які значно відрізняються і повинні бути відхилені, щоб не спотворювати фінальні результати.

Отже, зіставні операції з точки зору трансфертного ціноутворення (ТЦ) – це операції, які здійснюються між незалежними сторонами за умов, подібних до тих, що існують між пов'язаними сторонами. Серед умов, які повинні бути подібними, це, зокрема однаковий тип послуги, схожість функцій і ризиків, які несуть учасники операції, галузь, в якій працюють учасники, рівень забезпеченості кредиту, валюта операції тощо.

Для визначення ринкового рівня відсоткової ставки за позицію, яка надається в межах досліджуваних операцій, як правило використовується наступна методика (рис. 2):

Рис. 2. Послідовність дій для здійснення пошуку зіставних операцій

Джерело: складено авторами на основі [21].

Згідно з принципом «витагнутої руки» рівень відсоткової ставки за наданим кредитом між компаніями групи має відповідати ринковому рівню відсоткової ставки, тобто такому, який би застосовувався в аналогічних операціях між непов'язаними сторонами. В процесі дослідження нами було виділено основні фактори формування ціни на кредит, які представлені в табл. 1.

Результатом взаємодії цих факторів в певний період на ринку є відсоткова ставка – ціна, яку сплачує позичальник, за користування отриманими коштами та визначається як відсоток від суми кредиту. Ключовим параметром, який має вплив на ринковий рівень відсоткової ставки, є кредитний рейтинг позичальника. Він показує рівень фінансової стабільності та вірогідність дефолту компанії за своїми зобов'язаннями. Відсоткова ставка за борговими зобов'язаннями залежить, зокрема, від кредитного рейтингу. Так, позичальник з більш високим кредитним рейтингом, швидше за все, буде отримувати позики під менший відсоток на підставі того, що існує невелика вірогідність дефолту, в той час як компанії з низьким кредитним рейтингом зазвичай змушені платити більш високі відсотки за борговими зобов'язаннями, оскільки їхній ризик дефолту вищий.

Кредитний рейтинг – це обумовлене позначення з використанням літер та чисел для ранжування компаній відповідно до їх здатності повернути борг. Даний рейтинг враховує максимальну кількість факторів (баланс, капіталізація, прозорість, рівень прибутковості, список клієнтів, перспективи зростання) та за визначеним алгоритмом перетворює їх в декілька символів, котрі мають чітко визначене місце в рейтингу. Такі рейтинги присвоюються урядам країн, великим компаніям, банкам та враховують ризики для визначення ймовірності невиконання взятих на себе фінансових зобов'язань боржником. Узагальнюючи завдання таких рейтингів, можна сказати, що вони оцінюють

здатність боржника повернути борг. Чим вище рейтинг, тим надійніша компанія. Серед найвідоміших рейтингів виділяють методології Fitch, S&P та Moody's [23].

Таблиця 1.

Зовнішні та внутрішні чинники формування ціни кредиту

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
Облікова ставка центрального банку: Облікова ставка центрального банку визначає вартість грошей на ринку і впливає на рівень процентних ставок за кредитами. Вища облікова ставка призводить до підвищення процентних ставок.	Строк кредиту: Довші строки кредитування підвищують ризик неповернення кредиту, що веде до збільшення відсоткової ставки.
Рівень інфляції: Зростання рівня інфляції змушує кредиторів підвищувати відсоткові ставки для компенсації знецінення грошей.	Ціна залучених ресурсів: Вищі витрати на залучення ресурсів для кредитування призводять до підвищення відсоткових ставок.
Стан платіжного балансу і курсу національної валюти: Нестабільність валютного курсу і платіжного балансу підвищує загальний рівень відсоткових ставок.	Ризик кредитної операції: Підвищений ризик неповернення кредиту та низький кредитний рейтинг позичальника, зокрема через низьку кредитоспроможність, збільшує відсоткову ставку.
Відсоткові ставки на міжнародному ринку: Вищі ставки на міжнародному ринку капіталу можуть призвести до підвищення відсоткових ставок всередині країни.	Розмір кредиту: Великі кредити зазвичай надаються під нижчі відсоткові ставки через менші адміністративні витрати і менший ризик.
	Якість застави: Висока якість забезпечення знижує ризик для кредитора і дозволяє встановити нижчу відсоткову ставку.
	Витрати на оформлення кредиту: Вищі витрати на оформлення кредиту призводять до підвищення відсоткової ставки для компенсації цих витрат.

Джерело: складено авторами на основі [22].

Довгострокові кредитні рейтинги Fitch присвоюються за алфавітною шкалою від "AAA" до "D", а також використовують проміжні модифікатори (+ і -) для певних категорій.

Moody's, з іншого боку, використовує подібну рейтингову шкалу, але з іншими позначками. Їхні рейтинги варіюються від "Aaa" до "D". Замість символічних модифікаторів (+ і -) Moody's застосовує цифрові - 1, 2 і 3, де менша цифра означає вищий рейтинг [24].

Шкалювання відповідно до різних кредитних рейтингів представлено в табл.2.

Кредитний рейтинг найчастіше визначається консалтинговими компаніями за допомогою моделі Moody's RiskCalc від компанії Moody's Analytics [25]. Дана модель дозволяє визначити відособлений рейтинг позичальника на основі його фінансових показників, виду діяльності, країни походження. Оцінка показника кредитного ризику, очікуваної частоти дефолту (EDF), за допомогою моделі RiskCalc включає кілька важливих етапів. Спочатку з наявних показників фінансової звітності обирається ретельно відібрана підгрупа фінансових коефіцієнтів. Потім ці обрані коефіцієнти перетворюються на проміжні ймовірності дефолту за допомогою непараметричних методів. Згодом визначається вага цих фінансових коефіцієнтів за допомогою моделі у поєднанні зі специфічними для галузі

змінними. Нарешті, застосовується комплексне непараметричне перетворення для формування отриманого балу в фактичний показник кредитного ризику за шкалою EDF [26].

Таблиця 2.

Довгострокові міжнародні кредитні рейтинги

Moody's	S&P	Fitch	Тлумачення
Aaa	AAA	AAA	Найвища платіжна спроможність
Aa1	AA+	AA+	Висока платіжна спроможність
Aa2	AA	AA	
Aa3	AA-	AA-	
A1	A+	A+	Сильна платіжна спроможність
A2	A	A	
A3	A-	A-	
Baa1	BBB+	BBB+	Адекватна платіжна спроможність
Baa2	BBB	BBB	
Baa3	BBB-	BBB-	
Ba1	BB+	BB+	Хитка платіжна спроможність
Ba2	BB	BB	
Ba3	BB-	BB-	
B1	B+	B+	Зобов'язання з високим ризиком
B2	B	B	
B3	B-	B-	
Caa1	CCC+	CCC	Є вразливість до дефолту
Caa2	CC	CC	
Caa3	C	C	
Ca	R	RD	У стані дефолту, банкрутства тощо
C	SD	D	
D	D		

Джерело: [24].

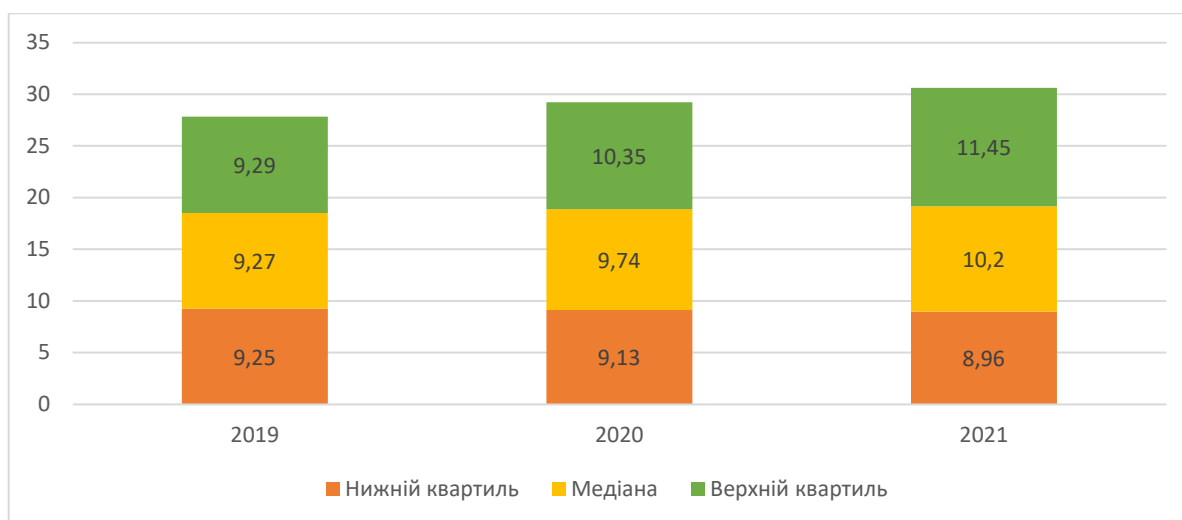
Для визначення сили впливу кредитного рейтингу на ринкову відсоткову ставку за кредитом порівнюємо діапазони ставок кредитів з коригуванням на ризик країни (Україна) протягом 2017-2019 рр. для компаній з рейтингом B+ - B- та компаній з рейтингом CCC+ - CCC-. Джерело цих даних – база Thomson Reuters Eikon – в більшості випадків надає рейтинг за шкалою S&P, тому на рисунках наведені діапазони саме у вимірниках цієї шкали. Але за необхідності дані показники можна легко конвертувати в значення аналогічних рейтингів, використовуючи вищезазначену табл. 2.

Thomson Reuters Eikon – база даних, що надає інформацію про ціни та події фінансового та інших ринків, дозволяє проаналізувати стан ринку та надає доступ до історичних даних і довідників. Отримати інформацію щодо відсоткових ставок за кредитами із зазначенням кредитного рейтингу позичальника можливо лише за наявності платної підписки на даний ресурс. В межах дослідження вдалося отримати необхідні дані за 2017-2019 рр. Скоригувавши наявні показники відповідно до середньої річної динаміки відсоткових ставок за обраним критерієм, було сформовано графіки, які демонструють

ринкові діапазони вартості кредитів у 2019-2021 рр. Проведення коригувань на подальші періоди не було доречним, через підвищення впливу геополітичних факторів та початком повномасштабного вторгнення на територію України.

Діапазон цін розраховується згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розрахунку діапазону цін (рентабельності) та медіани такого діапазону для цілей трансфертного ціноутворення» №381 від 4 червня 2015 року [27]. Для його визначення використовується вибірка цін зіставних операцій, впорядкована за зростанням. Кожному значенню вибірки, починаючи з мінімального, присвоюється порядковий номер. Якщо вибірка містить два і більше однакових значення, до неї включаються всі такі значення. До вибірки не включається ціна контрольованої операції.

Діапазон цін складають значення вибірки цін зіставних операцій між нижнім та верхнім квантилем такого діапазону. Для розрахунку квантилів та медіани множимо кількість значень у вибірці на 0,25 (для нижнього квантиля), 0,75 (для верхнього квантиля) або 0,5 (для медіани). Якщо результат ціле число, беремо середнє значення між елементами під цим номером і наступним; якщо неціле, округлюємо до більшого числа і обираємо значення з отриманим порядковим номером у впорядкованій вибірці (рис.3 та рис.4).

**Рис. 3. Ринковий діапазон відсоткових ставок кредитів з коригуванням на ризик країни.
Рейтинг В+ - В-, %**

Джерело: складено на основі даних про кредити з Thomson Reuters Eikon [28]

При порівнянні верхньої межі ринкового діапазону відсоткових ставок кредитів для нижчого рейтингу ССС+ - ССС- та вищого В+ - В-, спостерігаємо, підвищення вартості кредиту для менш надійних компаній в середньому в 3 рази.

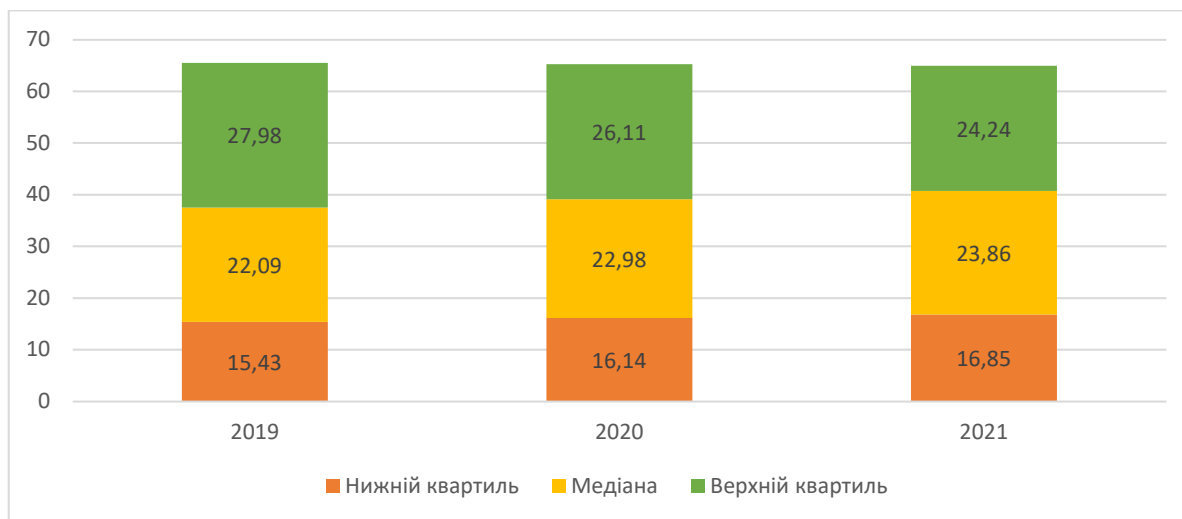

Рис. 4. Ринковий діапазон відсоткових ставок кредитів з коригуванням на ризик країни. Рейтинг CCC+ - CCC -, %

Джерело: складено на основі даних про кредити з Thomson Reuters Eikon [28]

В процесі прийняття рішення про надання кредиту компанії або відмові в цій послугі кредитор першочергово звертає увагу на присвоєний кредитний рейтинг, адже він є уособленням багатьох параметрів щодо надійності компанії, її фінансового, репутаційного та господарського становища. А відсутність рейтингу взагалі, не дає змогу кредитору уніфіковано оцінити положення компанії на ринку, що в свою чергу негативно впливає на рішення про кредитування. Як зазначалось раніше, на відсоткову ставку впливає безліч чинників, зокрема строк і розмір кредиту, ризик неповернення боргу, якість застави, економічне середовище, в якому діє суб'єкт господарювання (табл. 1). Якщо порівняти чинники, які є складовими кредитного рейтингу, і чинники впливу на відсоткову ставку, то бачимо багато збігів. Тому, закономірною і цілком логічною стає від'ємна кореляція між кредитним рейтингом та величиною ставки. Взяти хоча б ризик неповернення кредиту компанією. Чим вищий даний показник, тим вищою буде відсоткова ставка (бо позикодавець підвищує ціну послуги, беручи на себе вищі ризики), і разом з тим, нижчим буде кредитний рейтинг, адже надійність компанії є одним з ключових параметрів у присвоєнні вищого рейтингу. Аналогічна тенденція спостерігається і для інших параметрів (економічне оточення компанії, правове поле, стабільність національної валюти, облікова ставка центрального банку, ціна залучення нових ресурсів для компанії).

Також, важливо звернути увагу на динаміку змін ставок протягом декількох років. На рисунку 3 і 4 спостерігаємо рух ставок із року в рік, але в кожному з періодів ставки для компаній з рейтингом CCC+ - CCC- вищі за аналогічні показники для компаній з рейтингом B+ - B-. Дана закономірність підтверджує непохитну значну силу впливу кредитного рейтингу на ціну кредитування, незважаючи на зміну зовнішніх умов.

Висновки. В процесі дослідження було підтверджено надзвичайну важливість кредитного рейтингу в процесі оцінки вартості кредитів, що видаються всередині групи компаній. Дана інформація може бути використана з метою мінімізації податкових ризиків та підвищення фінансової стійкості компаній шляхом моніторингу власних операцій та кредитоспроможності. А з точки зору податкового консалтингу і трансферного

ціноутворення, результати дослідження можуть бути використані для оптимізації надання консалтингових послуг в сфері внутрішньокорпоративного кредитування.

Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності постійного моніторингу законодавчих змін та інструментів для визначення кредитного рейтингу і ринкових діапазонів кредитних ставок, розробки рекомендацій щодо документального оформлення внутрішньогрупових позик з метою запобігання їх перекваліфікації у приховані дивіденди, створення системи швидкого реагування на податкові реформи та пришвидшення адаптації компаній шляхом надання якісних консалтингових послуг.

Література

1. Карнаух Т. М. Трансфертне ціноутворення: сутність та перспективи запровадження в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2015. Т. 168. С. 120-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2015_168_30
2. Прокопенко А. В. Особливості трансфертного ціноутворення в Україні. *Магістеріум. Економічні студії*. 2014. Вип. 56. С. 94-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_ek_2014_56_27
3. Смірнова О.М. Податкове консультування: зміст і стан розвитку. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2011. № 2 (53). С. 84-90.
4. Мельниченко Р. В. Податковий контроль трансфертного ціноутворення: правові засади: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 344 с.
5. Duties and Responsibilities of a Tax Consultant. *The Accounting and Tax*. URL: <https://theaccountingandtax.com/duties-and-responsibilities-of-a-tax-consultant/>
6. Поліщук С. Трансфертне ціноутворення 2024: законодавчі зміни, методика та практичні аспекти. 2024. URL: https://buh.ligazakon.net/news/228727_transfertne-tsnoutvorennya-2024-zakonodavch-zmni-metodika-ta-praktichn-aspekti
7. Уланенко О. І. Порівняльна характеристика методів трансфертного ціноутворення. *Ефективна економіка*. №3. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4856>
8. Трансфертне ціноутворення. *Державна податкова служба України*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatkuvannya/transfertne-tsinoutvorennya/>
9. Контрольовані операції у 2024 році. 2024. URL: <https://tco-audit.com.ua/ua/kontrolovani-operatsiyi/>
10. Трансфертне ціноутворення. Виявлення операцій під трансфертним ціноутворенням. URL: <https://pspaudit.ua/vijavlennja-operacij-pid-transfertnim/>
11. Вінцерська Л. Трансфертне ціноутворення 2023. *Імперія Закону*. 2023. URL: <https://www.imperia-zakonu.com/post/transfertne-cinoutvorennia-2023>
12. Принцип «Витягнутої Руки». *ТЦУ Консалтинг*. URL: <https://konsulting.com.ua/2023/pryntsyp-vytyahnutoyi-ruky/>
13. План дій BEPS: ключові аспекти для України. *Міністерство фінансів України*. 2020. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf
14. Проект закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України з метою імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT4371>
15. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві». Редакція 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text>
16. План дій BEPS. Або як протидіяти виведенню прибутку до «сприятливих» податкових юрисдикцій. *Державна податкова служба України*. 2019. URL: <https://kyiv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-395333.html>
17. План дій BEPS в Україні. *#BEPsinUA*. URL: <https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/>
18. Україна запускає нову Дорожню карту з імплементації Плану дій BEPS з метою посилення зусиль у сфері наближення податкової системи до міжнародних податкових стандартів. *Міністерство*

фінансів України. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-zapuskaie-novu-dorozhniu-kartu-z-implementatsii-planu-dii-beps-z-metoiu-posylennia-zusyl-u-sferi-nablyzhennia-podatkovoi-systemy-domizhnarodnykh-podatkovykh-standartiv>

19. С. Воробей: 2024 рік буде першим звітним періодом, за який Україна здійснить обмін звітами в розрізі країн. *Міністерство фінансів України*. 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_of_ukraine_reminds_the_multilateral_competent_authority_agreement_on_the_exchange_of_country-by-country_reports_comes_into_force-4768
20. Tax Implications and Best Practices for Intercompany Loans. 2024. URL: <https://accountinginsights.org/tax-implications-and-best-practices-for-intercompany-loans/>
21. Податковий кодекс України. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10723>
22. Hui Qie Pang. The Effect of Internal and External Factors on Credit Risk : A Study on Shawbrook Bank Limited in United Kingdom. 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3933670
23. Кредитний рейтинг. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>
24. Вальд Б. Рейтинги Fitch, S&P та Moody's: що це таке, як їх вираховують та яке значення вони мають. 2021. URL: <https://ucap.io/rejtyngy-fitch-sp-ta-moodys-shho-cze-take-yak-yih-vyrahovuyut-ta-yake-znachennya-vony-mayut/>
25. Moody's Analytics. URL: https://www.moodys.com/sites/products/productattachments/ma_riskcalc_factsheet.pdf
26. Corporate Methodology Overview. Moody's Methodologies. URL: <https://methodologies.moodys.com/corporate-methodology-overview/content/index.html#/lessons/CoIUYgUTwImz4pMOu6ORSeEnFlvS2i5f>
27. Постанова Про затвердження Порядку розрахунку діапазону цін (рентабельності) та медіани такого діапазону для цілей трансфертного ціноутворення. *Кабінет Міністрів України*. № 381 від 4 червня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2015-п#Text>
28. Eikon Financial Data Platform. Refinitiv. URL: <https://eikon.refinitiv.com/>

References

1. Karnauh T. M. Transferne tsinoutvorennia: sutnist ta perspektyvy zaprovadzhennia v Ukraini. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. 2015. Т. 168. С. 120-124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2015_168_30
2. Prokopenko A. V. Osoblyvosti transfertnogo tsinoutvorennia v Ukraini. *Mahisterium. Ekonomichni studii*. 2014. Vyp. 56. С. 94-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_ek_2014_56_27
3. Smirnova O. M. Podatkove konsultuvannia: zmist i stan rozvytku. *Naukovyi visnyk Natsionalnogo universytetu DPS Ukrainy (ekonomika, pravo)*. 2011. № 2 (53). С. 84-90.
4. Melnychenko R. V. Podatkovyi kontrol transfertnogo tsinoutvorennia: pravovi zasady: monohrafiia. Kyiv: Kyiv. nats. torg.-ekon. un-t, 2020. 344 s.
5. Duties and Responsibilities of a Tax Consultant. *The Accounting and Tax*. URL: <https://theaccountingandtax.com/duties-and-responsibilities-of-a-tax-consultant/>
6. Polishchuk S. Transferne tsinoutvorennia 2024: zakonodavni zminy, metodyka ta praktychni aspekty. 2024. URL: https://buh.ligazakon.net/news/228727_transfertne-tsinoutvorennia-2024-zakonodavch-zmni-metodyka-ta-praktychn-aspekti
7. Ulanenko O. I. Porivnialna kharakterystyka metodiv transfertnogo tsinoutvorennia. *Efektivna ekonomika*. № 3. 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4856>
8. Transferne tsinoutvorennia. *Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennia-ta-mijnarodne-opodatkovannia/transfertne-tsinoutvorennia/>
9. Kontroliovani operatsii u 2024 rotsi. 2024. URL: <https://tco-audit.com.ua/ua/kontrolovani-operatsiyi/>
10. Transferne tsinoutvorennia. *Vyjavlennia operatsii pid transfertnym tsinoutvorenniem*. URL: <https://pspaudit.ua/vijavlennja-operacij-pid-transfertnim/>

11. Vintserska L. Transferne tsinoutvorennia 2023. Imperiia Zakonu. 2023. URL: <https://www.imperia-zakonu.com/post/transfertne-cinoutvorennia-2023>
12. Pryntsyp «Vytyahnutoi Ruky». TTSU Konsalting. URL: <https://konsulting.com.ua/2023/pryntsyp-vytyahnutoyi-ruky/>
13. Plan dii BEPS: kliuchovi aspekty dlia Ukrainy. Ministerstvo finansiv Ukrainy. 2020. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf
14. Proiekt zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy z metoiu implemantatsii Planu protydii rozmyvanni bazy opodatkovuvannia ta vyvedenniu prybytku z-pid opodatkovuvannia». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT4371>
15. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo vdoskonalennia administruvannia podatkov, usunennia tekhnichnykh ta lohichnykh neuzghodzhenosti u podatkovomu zakonodavstvi». Redaktsiia 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text>
16. Plan dii BEPS. Abo yak protydiaty vyvedenniu prybytku do «spryiatlyvykh» podatkovykh iurysdyksii. Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy. 2019. URL: <https://kyiv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-395333.html>
17. Plan dii BEPS v Ukraini. #BEPSinUA. URL: <https://bepsinua.bank.gov.ua/beps/>
18. Ukraina zapuskaie novu Dorozhniu kartu z implemantatsii Planu dii BEPS z metoiu posylenia zusyl u sferi nablyzhennia podatkovoi systemy do mizhnarodnykh podatkovykh standartiv. Ministerstvo finansiv Ukrainy. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-zapuskaie-novu-dorozhniu-kartu-z-implementatsii-planu-dii-beps-z-metoiu-posylenia-zusyl-u-sferi-nablyzhennia-podatkovoi-systemy-do-mizhnarodnykh-podatkovykh-standartiv>
19. S. Vorobei: 2024 rik bude pershyim zvitnym periodom, za yakyi Ukraina zdiisnyt obmin zvitamy v rozryzi krain. Ministerstvo finansiv Ukrainy. 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_of_ukraine_reminds_the_multilateral_competent_authority_agreement_on_the_exchange_of_country-by-country_reports_comes_into_force-4768
20. Tax Implications and Best Practices for Intercompany Loans. 2024. URL: <https://accountinginsights.org/tax-implications-and-best-practices-for-intercompany-loans/>
21. Podatkovi kodeks Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10723>
22. Hui Qie Pang. The Effect of Internal and External Factors on Credit Risk: A Study on Shawbrook Bank Limited in United Kingdom. 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3933670
23. Kredytni reitynh. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>
24. Val'd B. Reitynhy Fitch, S&P ta Moody's: shcho tse take, yak yikh vyrakhuvuiut ta iake znachennia vony maiut. 2021. URL: <https://ucap.io/rejtyngy-fitch-sp-ta-moodys-shho-cze-take-yak-yih-vyrahovuyut-ta-yake-znachennya-vony-mayut/>
25. Moody's Analytics. URL: https://www.moody's.com/sites/products/productattachments/ma_riskcalc_factsheet.pdf
26. Corporate Methodology Overview. Moody's Methodologies. URL: <https://methodologies.moody's.com/corporate-methodology-overview/content/index.html#/lessons/CoIUYgUTwImz4pMOu6ORSeEnFlvS2i5f>
27. Postanova Pro zatverdzhennia Poriadku rozrakhunku diapazonu tsin (rentabel'nosti) ta mediany takogo diapazonu dlia tsilei transfertnogo tsinoutvorennia. Kabinet Ministeriv Ukrainy. № 381 vid 4 chervnia 2015 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2015-n#Text>
28. Eikon Financial Data Platform. Refinitiv. URL: <https://eikon.refinitiv.com/>

Severyna I. V., PhD in economics,
Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Strizhko I.S.,
Student of the Faculty of Economics
Taras Shevchenko National University of Kyiv
iryana.yevsieieva@knu.ua
igorstrizhko@gmail.com

THE IMPORTANCE OF A COMPANY'S CREDIT RATING FOR TRANSFER PRICING IN INTRA-GROUP FINANCING

The article examines the issue of intra-group financing within the activities of multinational corporations, particularly focusing on the provision of financial services between affiliated entities. The essence of credit rating and its impact on intra-group financing are defined. The features of consulting services related to transfer pricing in financial operations are analyzed. It is noted that the use of complex financial instruments in intra-group financing can lead to ambiguous interpretations of tax obligations, creating additional risks for companies. The importance of transfer pricing is substantiated to reflect the true value of goods and services and avoid the risk of reducing the tax base. Special attention is given to the need for consulting support on transfer pricing, which is crucial for mitigating tax risks. The impact of a company's credit rating on the cost of credit is explored, along with the importance of aligning intra-group transactions with international standards, particularly through the application of the "arm's length" principle to determine the taxable profit of a taxpayer involved in a controlled transaction. The article highlights Ukraine's steps to implement the Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) Action Plan, focusing on measures to prevent tax base erosion and profit shifting. The analysis identifies key actions undertaken by Ukraine to introduce international tax control standards for all participants. Measures under the BEPS plan are reviewed, including improvements to interest expense limitations on financial operations, prevention of treaty benefits under inappropriate circumstances, enhancement of permanent establishment taxation rules, better transfer pricing controls, introduction of country-by-country reporting, increased dispute resolution mechanisms, prevention of abuse of double tax treaties, and improved transfer pricing enforcement. Ukraine continues to improve its legislation, particularly regarding the automatic exchange of tax information with other countries.

Keywords: *credit risk, intra-group financing, transfer pricing, arm's length principle, financial instruments, tax reforms.*